

Adersbølgaard.

Af Joh. Munk.

I sidste Hæfte af dette Tidsskrift har Viceinspektør ved Vridsløselille Forbedringshus, Aude-Hansen, rettet en Kritik mod Optagelseshjemmet Adersbølgaard, som jeg er ham meget taknemlig for. Selvfølgelig er jeg ikke enig med ham, men hans Artikel vidner om, at hele Spørgsmaalet har hans varme Interesse, og at han gerne vil gøre sit til, at der kan komme noget godt og samfundsnyttigt ud af Sagen. — Det er mig kært, at han ved sit Indlæg rejser en Diskussion om alle de herhen hørende Spørgsmaal, og det er vel værd, at disse drøftes og belyses fra mere end en Side, saa sandt som det efter min Mening virkelig er nye Principer, det her gælder om. Min ærede Kritiker sætter ganske vist et Spørgsmaalstegn ved dette, men udtaler samtidig, at man i Udførelsen af det »nye Princip« er gaaet frem paa tværs af anerkendte Principer, og denne Indrømmelse er mig fuldstændig nok. Det er i hvert Fald Principspørgsmaalene, jeg gjerne i det følgende vil udtale mig nærmere om.

Først maa jeg dog have Lov til at sige nogle Ord om Adersbølgaard og dens Historic gennem de 12 Aar, den har eksisteret som Optagelseshjem.

Vi begyndte paa bar Bund, uden Erfaringer og uden Forbilleder. Vi prøvede os frem og greb vel ofte fejl. Jeg har ikke udtalt, at »alt« hidtil er faldet saare heldigt ud. Tværtimod, ingen ved bedre end jeg, hvor mange Mangler der har klæbet ved Adersbølgaard, hvor meget der skulde

rettes og bringes i en anden Gænge. Men vi var Mennesker, der gjerne vilde udrette noget for dem, der var kommet paa Kant med Samfundet, vi havde Skoen paa, og den trykkede, saa vi maatte tage fat og prøve de nye Veje. Og jeg konstaterer med Tilfredshed, at Myndighederne har anerkendt vore Bestræbelser, har betroet os Opgaver og haft Tillid til os. Det seneste Bevis herpaa er dette, at Justitsministeriet har tilstaaet mig en Permission paa et halvt Aar for at studere Forholdene paa nærmeste Hold og gøre mine Erfaringer om, hvorvidt det er ønskeligt og forsvarligt at udvide Optagelseshjemmets Rammer. Jeg er overordentlig taknemlig for dette Ophold, og jeg kan allerede paa det nuværende Tidspunkt udtale som min faste Overbevisning, at vil man ind paa Reformer i Behandlingen af Forbryderne, saa er der næppe nogen bedre Vej at gaa end den, som man er slaet ind paa herovre. Jeg har her gjort praktiske Erfaringer, som har styrket mig i min Tro paa, at hvad der her er begyndt under megen Famlen, vil kunne udvikles og blive til noget sundt og godt.

Men nu Statistiken! — Viceinspektør Aude-Hansen godtgør med de tørre Tal, at det staar smaat til med Resultaterne af Optagelseshjemmets Virksomhed, idet Tilbagefaldsprocenten af de betinget benaadne er uforholdsmæssigt stort, jeg maa indrømme, at Tallene har forundret mig, jeg har ikke haft Følelsen af, at Adersbølgaard leverede saa mange Recedivister. Men jeg taber alligevel ikke Modet overfor disse Tal! — Jeg har desværre ikke Materialet ved Haanden, men jeg er overbevist om, at jeg vilde kunne skrive en fyldestgørende Kommentar til Tallene, som kunde forklare, hvorfor Resultatet ikke er blevet bedre. At Adersbølgaard har sin ikke ringe Del af Skylden, skal jeg gerne indrømme. Man har ikke i Begynderaarene haft Midler til at give de optagne den aandelige Paavirkning, som er en uomgængelig Forudsætning for, at Værket skulde kunne lykkes. Man har ogsaa haft store Vanskeligheder med at finde de Personligheder, som har kunnet magte Opgaven,

— der skal ikke alene den gode Vilje til, ikke blot Kærlighed og Forstaaelse overfor de optagne, men der maa kræves ganske særlige Evner af den, som skal staa for Styret, en dyb og rig Menneskekundskab, en baade fast og mild Haand til at lede Mennesker, som ikke altid er lette at have med at gøre. Men har saaledes Adserbølgaard sin Del af Skylden, saa hverken kan eller skal den bære hele Ansvar for den høje Tilbagefaldsprocent. Viceinspektør Aude-Hansen gør med Rette opmærksom paa, at Overførelsen af Fanger fra Vridsløselille til Optagelseshjemmet hidtil udelukkende har været dikteret af Hensynet til Straffetidens Længde og til Fangens ydre gode Opførsel i Strafanstalten. At der paa denne Maade er blevet overflyttet Fanger, som ikke egnede sig for Hjemmet, og at disse Bestemmelser har hindret Overflyttelsen af Fanger, som vilde have egnet sig fortrinligt for Behandlingen der, er udenfor al Tvivl. Jeg har i min tidligere Artikel ogsaa gjort opmærksom paa, at Statistiken kun kunde tale meget lidt med i et Forhold som dette, idet Ikke-Recedivet slet ikke var nogen Garanti for, at den paagældende var »reddet for Samfundet«. Omvendt betragter jeg ikke Recedivet som en Ulykke, da det netop ofte tjener til at hjælpe en Mand paa Fode. Recedivisterne har altid været mit »Sværmeri«, — det gjaldt da om at spytte i Næverne og tage fat, hvor man sidst slap, og meget ofte har jeg haft Erfaring for, at der netop paa dette Punkt blev vundet smukke Sejre. Men der er et Forhold, som altid har været mig paafaldende: Naar en Fange, som har været paa Adserbølgaard, faldt tilbage til Strafanstalten, kom han altid med en ond Samvittighed; han følte, at der var rakt en Haand ud imod ham, som vilde hjælpe ham, og at han havde sviglet, og jeg skulde tage meget fejl, hvis ikke netop Erkendelsen heraf senere har hjulpet Mennesker til Oprejsning. I det hele tror jeg, at det er af den allerstørste Betydning i Kampen mod Kriminaliteten, at Forbryderne tvinges til at maatte indrømme, at den gode Samvittighed er paa

Samfundets Side, at der virkelig er gjort noget for at hjælpe ham ud af de gamle Forhold, og i denne Henseende har Adersbølgaard sikkert haft en ikke ringe Betydning. Jeg tør ogsaa dristig paastaa, at der blandt dem, som har passeret Optagelseshjemmet, findes ikke faa, som uden dette Ophold vilde være blevet sikre Gæster paa Vridsløselille.

Naar Viccinspektør Aude-Hansen skal søge Grunden til den store Tilbagefaldsprocent, nævner han Fællesskabet som en af Aarsagerne, og han bruger stærke Ord herom. »Man er ikke blot berettiget, men ligefrem forpligtet til at gaa ud fra, at der er alvorlig Fare for, at de anbragte Fanger kunde paavirke hverandre i daarlig Retning«. Jeg undres ikke over denne Udtalelse, — jeg har sikkert selv engang været af samme Mening. Men Adersbølgaard har skilt mig af baade med »Berettigelsen« og »Forpligtelsen«. Thi Fællesskab og Fællesskab er to Ting. Jeg har hørt mange Forbandelser over Fællesskabet i Horsens Strafanstalt, og jeg har selv set uheldige Følger af Fællesskabet i Vridsløselille, men jeg har ikke set, at Fællesskabet paa Adersbølgaard rummer nogen alvorlig Fare. Der er ikke i Hjemmets 12-aarige Levetid forefaldet noget, som fører Bevis for denne Paastands Riglighed. Selvfølgelig maa man have et Øje paa hver Finger og være vaagen paa dette Punkt, selvfølgelig kæmper ondt og godt med hinanden paa Adersbølgaard ligesom paa alle andre Steder, men de mere naturlige Former for Samlivet paa Hjemmet og den udmærkede Lejlighed til alsidig Iagttagelse af den enkelte, som der findes her, er Faktorer, som ikke maa lades ude af Betragtning.

Jeg har tidligere været en Ildtilbeder af Cellestraffen, og jeg underkender langt fra den store Betydning, som Isolationen kan have i Straffuldbyrdelsen. Det svenske Princip: at lade hver eneste Fange begynde med Cellen, anser jeg for absolut rigtigt, blot med den Indskrænkning, at Celletiden: 3 Aar, efter min Mening, er for lang. Men

jeg har i min Fængselstid alligevel set for meget til Virkningen af Cellestraffen, saa jeg ikke længere udelukkende kan sværge til dens Fane. For det første ved enhver Fængselsmand, at det er umuligt at gennemføre den absolute Isolation, — Fangerne korresponderer indbyrdes paa saa mange Maader, ikke mindst fra Vindu til Vindu om Aftenen efter Afmønstring, og de ved overraskende god Besked med mange Ting, som man skulde tro dem ganske uvidende om. For det andet foregaar der mange Ting i Cellen, som ikke taaler Dagens Lys. Aude-H. korsrer sig over Dobbeltværelserne paa Adersbølgaard og lader til at ønske en Fortsættelse af Cellesystemet derovre. Det lyder meget plausibelt, men Erfaringen taler ikke for hans Anskuelse. Han glemmer, at Optagelseshjemmet ikke er noget Fængsel, hvor Dørene er laasede om Natten. Jeg er ikke saa ængstelig for Dobbeltværelser, thi det ligger jo altid i Styrelsens Haand, hvem man vil anbringe i samme Værelse, men forøvrigt har Udviklingen ført med sig, at man nu maa anbringe tre sammen, og dette er maaske den lykkeligste Løsning af hele Spørgsmaalet. — Endvidere er det »nye Princip«, som praktiseres paa Adersbølgaard ikke slet saa irrationelt, som Viceinspektøren mener. Livet i Celler er ikke normalt, hvor mange gode Tanker og Forsætter det saa end kan vække; Isolationen er ikke det naturlige for et Menneske, thi vi lever i et Samfund, og vi skal lære vore Forbrydere at kunne gøre dette, saaledes at de ikke støder an. Jeg mener vedblivende, at det er her, Adersbølgaard har sin store Indsats at gøre: Lad Fængslet gennem Isolation søge at give Fangen, hvad det formaar, og lad Optagelseshjemmet saa fortsætte Arbejdet med ham paa sin Maade. Jeg ønsker langtfra, at Adersbølgaard skal blive en »Filial« af Vridsløselille Forbedringshus. Naar en betinget benaadet overføres til Hjemmet, saa sker det med den udtrykkelige Begrundelse, at han »fritages for Straf«, at han løslades nogle Maaneder før hans Straffetid egentlig udløber, eller at han helt fritages

for den ham idømte Straf. Det er dette, som jeg kalder det nye Princip: Staten giver ligesom Afkald paa sin Straffemyndighed og betror til andre Hænder — ikke at straffe Synderen — thi denne Ret kan den ikke lade sig fratage, men at prøve paa at hjælpe ham fremad til et virksomt og nyttigt Liv. — Man kan have sine Betæneligheder ved, at Staten er slaaet ind paa denne Vej, — jeg har det ikke, — man kan mene, at Staten derved overlader for meget i private Hænder, men det forekommer mig, at Betænelighederne maa svinde i samme Øjeblik, som man husker paa, at det til enhver Tid staaer Staten frit for med kort Varsel at afbryde det begyndte »Samarbejde«, hvis den faar den Opfattelse, at Sporene skræmmer. At Optagelseshjemmets Bestyrelse maa have Frihed til at gaa frem efter sine Principer og Arbejdsmaade overfor de Mennesker, som er betroede til dens Omsorg, synes mig ligeledes indlysende. Der skal ikke af Staten foreskrives et Reglement, hvorefter Livet paa Optagelseshjemmet skal leves, thi alt fængselsmæssigt skal lukkes ude, kun Hjemmets Husorden skal gælde, og denne kan da formes alene ud fra de praktiske Erfaringer, som vindes i Tidens Løb, ikke efter nok saa smukke Theorier, som blot har den Fejl, at de slet ikke passer ind i Forholdene.

Jeg kan altsaa for saa vidt give Viceinspektør Aude-Hansen Ret i, at mit Udtryk: Straffuldbyrdelse i Forbindelse med Adersbølgaard er mindre korrekt. Der skal ikke afsones Straf paa Hjemmet, og dette skal hverken være nogen hel eller halv Strafanstalt. Men naar han saa siger, at Sammenblandingen af betinget benaadede og »Frimænd« er uheldig, at den er »en Hindring for, at der kan skabes det Samliv og det Tillidsforhold, der karakteriserer et virkeligt Optagelseshjem«, saa maa jeg ud fra den Erfaring, som jeg har vundet under mit lange Ophold paa Adersbølgaard, protestere paa det kraftigste mod en saadan Paa-stand. Hvad enten man kommer som betinget benaadet fra en Strafanstalt, eller man kommer fra Gaden eller Tvangs-

huset eller Ladegaarden, saa er man Husordenen undergivet. Dermed er i Grunden alt sagt. Dermed er Ensartetheden givet, alles Lighed for Loven! Thi anden Ensartethed kan ikke fremskaffes, om man saa stræber sig nok saa meget derfor. At ville sortere efter Recediv eller Ikke-Recediv, efter Alder, Stilling og Hjemsted, vil efter min Mening vise sig at være ganske illusorisk. Der er første Gang straffede Folk, som er ret fordærvede, og der er mange Gange straffede Personer, som er skikkelige Folk, naar de blot kommer under ordnede Forhold. Der er Sædelighedsforbrydere, som er højst uskadelige, og der er Smaatyve, som er meget vanskelige at behandle. Der er hidsige og stædige Landboere, og der er i høj Grad elskværdige Københavnerne — ogsaa Bøller, naar de blot fritages for Brændevin! Der er ældre, som er upaalidelige, og yngre, som er paalidelige osv. osv. Iagttagne Eksempler staar til behagelig Disposition! Derfor er jeg heller ikke saa bange for den »brogede Skare«, som Aude-Hansen taler om, thi skulde et Faar blive for broget, er det jo en nem Sag at blive af med det.

Viceinspektøren henviser til, at man hellere skal gaa ad de gamle Veje i Fængselselskabernes Arbejde: straks efter Løsladelsen at skaffe Plads, Hyre eller paa anden Maade søge at komme den løsladte til Hjælp. Man skal skaffe gode Pladser, øve en forstaaende og dog virksom Kontrol med de anbragte, bestræbe sig for at vække større Forstaaelse og Interesse i Befolkningen overfor løsladte Fanger. Ja, alt dette kan være saare godt, og den, som skriver dette, har prøvet paa at løse sin Del af denne Opgave. Men hvad om nu Adersbølgaard netop er vokset frem som Følge af de Erfaringer, der er vundne paa de gamle Veje? Det viste sig, at alt dette ikke slog til, at selv om en Fange syntes at have et godt Udbytte af sin Straf, knækkede han dog sammen i den gode Plads, man skaffede ham, enten paa Grund af sin egen Karaktersvagthed eller fordi de gode Mennesker, som havde modtaget ham,

ikke magtede Opgaven. Man gjorde Gang paa Gang den Erfaring, at der trængtes til en Efterkur, hvor Patienten lempeligt kunde bringes i Berøring med Vind og Vejr. Og saa oprettede man Sanatoriet Adersbølgaard! Jeg betænker mig ikke paa at sige, at er der noget Sted, hvor der er Lejlighed til at »øve en forstaaende og dog virksom Kontrol med de anbragte«, saa er det paa Oplagelseshjemmet, hvor man har den bedst mulige Lejlighed til at opdage, hvad Manden indeholder, hvor man kan iagttage hans daglige Færd, og hvor man kan vejlede ham med Forstaaelse og — bære over med ham! Jeg har ogsaa den Tro, — og faar den bekræftet Gang paa Gang — at der er lidet eller intet, som er i Stand til at »vække større Forstaaelse og Interesse i Befolkningen overfor løsladte Fanger« end netop et Foretagende som Adersbølgaard.

Men — »Fængselselskaberne maa ikke paatage sig Opgaver, som de hverken hør eller kan løse«. I denne Ytring af Viceinspektør Aude-Hansen ligger nok Hunden begravet; Jeg kan give ham Ret i, at man skal lade de Opgaver ligge, som man hverken bør eller kan løse, men jeg er ganske uenig med ham om, at der her foreligger Opgaver, som Fængselselskaberne maa betragte som sig uvedkommende og derfor skal holde sig borte fra. Vort forskellige Syn bunder vist i, at han er Juristen, der betragter Straf som — maaske ikke det eneste saliggørende, men dog som det absolut nødvendige, mens jeg som Fængselspræsten mener, at der dog mulig er andre Veje at gaa for at føre Mennesker til Oprejsning. Jeg hører ikke til dem, som mener, at Fængslerne kan afskaffes, eller som betragter Forbrydelse som en Sygdom, men jeg har en hjertelig Overbevisning om, at vort Straffesystem kan trænge til en Revision.

Jeg skal i denne Forbindelse nævne to Ting. Aude-Hansen minder om det progressive Princip i Straffuldhbyrdelsen, og dette er der formentlig kun godt at sige om. Men lad mig minde om det progressive Princip i Straffens

Udmaaling, dette Forhold, at en ældre ret uskadelig Tugthusfange for en ubetydelig Forbrydelse idømmes en uforholdsmæssig lang Fængselsstraf. Han har tilbragt lange Aar af sit Liv i Fængslet, uden at dette har bragt ham et Skridt videre, og der er liden eller ingen Sandsynlighed for, at et fornyet Ophold derinde skal faa nogen Indvirkning paa ham. Var det nu ikke bedre at gøre et andet Forsøg med ham end den evindelige Indespærring og lade ham prøve sin Lykke paa et Optagelseshjem?

Den anden Ting, jeg tænker paa, er Tvangsanstalterne. Det staar for mig som uimodsigeligt, at de saa godt som aldrig har hjulpet noget Menneske opad, men at de derimod har draget mange Mennesker nedad. Og det er sikkert ikke begrundet i, at Lederne af disse Anstalter mangler Hjerte, men det kommer af, at Principet er Tvang, kun Tvang. Om Staten nu kunde faa sig selv til at sige: Vi vil prøve andre Veje og andre Midler til disse Menneskers Oprejsning, vi vil anbringe dem paa et Optagelseshjem, hvor de kan møde en udstrakt Haand, ja, da vilde Livet maaske komme til at forme sig ganske anderledes for mange af dem.

Og her vilde »Højskolen Adsersbølgaard« gerne tilbyde sin Tjeneste! Har jeg ikke ved mit lange Ophold derovre, ved mit daglige nære Samliv med hele den »brogede Flok« vundet andet, saa har jeg dog faaet en fast Overbevisning og en usvigelig Vished om, at en Højskole for Forbrydere ikke er nogen Utopi. Den vil engang komme og bringe Velsignelse med.